

งานศิลปหัตถกรรมประเภท หนังตะลุง - ตอกหนัง

การตอหน้งตะลุง น้บเป็นภูมิปัญญาที่เค็ยงคู้กับศิลปะการสแง “หน้งตะลุง” อันเป็นเอกลักษณ์ทอ้งถิ่นที่สะท้อนวิถีชีวิตบอกกล่าวเล่าเรืองราวผ่านหน้าจอผ้าขาวที่มีมากกว่า 200 ปี “ตัวหน้ง” ที่ใช้เช็ดสแงน้บแ่งไว้ด้วยศาสตร์และศิลป์ในการสร้าสรรรค์เพื่อเป็นสีสน้และอรรธรสของการชมหน้งตะลุงที่ต้องอาศัยการเช็ดตัวหน้งไปพร้อมๆกับบทพากย์อันสนุกสนานการสร้าสรรรค์ “ตัวหน้ง” จึงต้องอาศัยช่างตอหน้งที่ต้องเป็นที่ผู้ทีเป็ยมไปด้วยทักษะและความชำนาญตั้งแต่การเล็อกหน้งฟอกหน้ง วาดรูปตัวหน้งด้วยเหล็กจาร ตลอดจนถึงขั้นตอนการแกะและตอตัวหน้งตะลุง ด้วยการเผ็อระยะการมอ้งจากสแงที่สอ้งผ่านเก็ดเป็นความงามที่น่าประทับใจ (หากตอหน้งตะลุงเพื่อใช้เป็นของประดับตกแต่งสถานที ช่างจะใช้เทคนิคการแกะและตอหน้งทีละเอ็ยดและทรวทรวงสัดส่วที่เสม็อนจริง

มากกว่าตัวหน้งสำหรับสแง เนื่องจากเป็นการมอ้งระยะไกล) ซึ่งช่างแต่ละคนมีเอกลักษณ์แตกต่างกันไป รวมถึงการลงสีตัวหน้งตะลุงทีในอดีตเป็นสีที่ช่างทำขึ้นเอง อาทิ สีดำจากเขม่าดินหม้อ สีเขียวดั่งแฆ แม้ในปัจจุบันการสร้าตัวหน้งตะลุงจะมีการปรับประยุคต์แผ่นหน้งฟอกสำเร็จจากโรงงาน หรือการใช้สีผสมอาหารแทนสีแบบดั่งเดิมเพื่อเพิ่มความสะดวกในการสร้าหน้งแต่ละตัวอื่กท้งเพื่อให้คนรุ่นใหม่เร็ยเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น หากแต่ยังคงรักษาความงามตามรูปแบบของเอกลักษณ์ดั่งเดิมความงามของหน้งตะลุงหลังจอผ้าขาวจึงเป็นอื่กหน้งบริบททีผู้ชมการสแงจะชื่นชอบคณะหน้งตะลุงน้บ ๑ ดั่งน้บฝีมอ้การแกะและตอหน้งจึงถือเป็นงานหัตถศิลป์อันทรงคุณค่าที่สอ้งต่อจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อคงเอกลักษณ์ความประณีตงดงามตามแบบฉบับโบราณให้คงอยู่ต่อไป

เอกลักษณ์ที่สะท้อนภูมิปัญญา และทักษะเชิงช่าง

ภูมิปัญญาการแกะหรือ “การขุดรูปหนัง” ในภาษาท้องถิ่น มีรายละเอียดและความละเอียดละไมในการสร้างสรรค์งานอยู่ในทุกกระบวนการ ในอดีตที่ยังไม่ได้มีการพอกหนังจากโรงงาน เช่นในปัจจุบัน บรรพบุรุษช่างแกะหนังในอดีต ล้วนแต่ทรงภูมิปัญญาในการเตรียมตัวหนังตะลุงให้ออกมาชัดเจน ผ่านแสงไฟได้อย่างงดงาม

โดยเริ่มตั้งแต่การเลือกหนังที่ใช้มาทำรูป ในอดีตจะเลือกวัวที่ใช้ทำหนังแต่ละประเภทแตกต่างกัน กล่าวคือ หากเป็นหนังตัวพระ ตัวนาง จะใช้หนังที่มาจากลูกวัว หรือวัวรุ่น น้ำหนักไม่เกิน 16 กิโลกรัม เนื่องจากหนังที่ได้จะไม่หนาเกินไปและไม่บางจนเกินไป ส่วนหนังวัวถึก หรือ วัวแก่ นิยมนำมาทำตัวหนังกาก หรือตัวตลก สีของขนวัวเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการเลือกมาทำหนัง กล่าวคือ ขนวัวสีดำจะได้หนังที่ใสขาวสวย ใช้ทำรูปตัวพระ ตัวนาง วัวขนสีแดง จะได้หนังสีชา ใช้ทำหนังรูปคนแก่ ในบางกรณีในตัวละครนั้นมีสีผิวใกล้เคียงกับสีผิวของคนอาจไม่ต้องใช้หนังสีขาวในการแกะแต่เลือกใช้หนังสีเหลืองแทนเนื่องจากมีความหนา คงทนและมีอายุการใช้งานที่นานกว่า เช่น รูปยักษ์ รูปไพร่ รูปที่ต้องใช้สีคล้ายคน หรือ รูปพระเอกที่มีวิถีชีวิตพื้นบ้าน เป็นต้น ส่วนหนังรูปครู รูปพระอิศวร รูปพระฤาษี จะเลือกใช้หนังเสือ หรือ ตามความเชื่อหากเป็นรูปครู รูปศักดิ์สิทธิ์ จะใช้หนังปาฏิหาริย์ เช่น หนังวัวที่ตายจากฟ้าผ่า ควายสีขาวฟ้าผ่าตาย หรือวัวลายตายแก่หมายถึง วัวลายที่แก่ตายเองตามธรรมชาติ ลักษณะวัวที่พิเศษเช่น วัวตีนต่างหางดอก นอกขาว หน้าโพธิ์(หน้าไปโพธิ์) เป็นต้น

การเตรียมหนัง เมื่อได้หนังมาจะนำไปซิงให้ตึง เกละพังผืดและมัดที่ติดออกให้หมด จากนั้นนำไปฝังทรายในลำคลอง 2 คืน คอยสังเกตโดยเอาเล็บจิกดูว่าหนังเริ่มเปื่อยจึงนำไปขูดขนออก อย่าแช่ทิ้งนานเกินไปเพราะจะทำให้หนังเน่าเสียหาย จากนั้นนำไปทำความสะอาดด้วยน้ำ นำมาซิงตากแดดให้แห้ง โดยไม่ต้องใช้แดดที่ร้อนจัด และนำเข้าที่ร่มตากลมต่อเนื่องจากหากตากแดดร้อนจัดจนปล่อยให้หนังแห้งจะได้หนังที่ย่นไม่สวยงาม

การพอกหนัง จากภูมิปัญญาในอดีต จะพอกหนังโดยการนำไปแช่ในน้ำต้มผลส้มแขก หรือผลไม้รสเปรี้ยว แช่ไว้ 1-2 คืน เพื่อให้ น้ำส้มซึมเข้าเนื้อหนัง จากนั้นยกมาล้างซิงให้แห้งโดยตากลมในที่ร่มอีกครั้ง ปัจจุบัน ใช้น้ำสมสายชูในการพอก การพอกหนังนี้จะช่วยให้หนังที่ได้ไม่เปื่อย ไม่พอง มีความคงทนมากยิ่งขึ้น เมื่อหนังที่พอกแห้งสนิทจะต้องม้วนเก็บเพื่อให้อายุการใช้งานได้ยาวนานข้ามปี

ช่างเมื่อจะเริ่มนำหนังมาแกะเป็นตัวหนังตะลุง จะนำหนังที่ม้วนเก็บไว้นั้นไปแช่น้ำสะอาดเพื่อให้หนังอ่อนตัวลงแกะได้ง่าย จากนั้นนำมาซิงให้ตึงอีกครั้ง เมื่อแห้งดีจึงปลดลงมาดำเนินการแกะต่อไป

รูปลักษณะของตัวหนังตะลุงช่างจะใช้เหล็กจาร หรือ เหล็กขีด วาดลงบนตัวหนังซึ่งสามารถลบออกได้ด้วยน้ำ ตัวหนังในอดีตจะขึ้นเป็นรูป ยักษ์ ลิง เทวดา เหตุเพราะในสมัยโบราณหนังตะลุงของไทยมักนิยมแสดงเรื่องรามเกียรติ์เป็นหลัก ตัวหนังทั้งที่เป็นมนุษย์ และยักษ์ จะทรงเครื่องโบราณสวมมงกุฎเหยียบนาค มีอาวุธประจำกายคือ พระขรรค์คั่นศร ตามความเชื่อในศาสนาฮินดู ต่อมาเมื่อหนังตะลุงนิยมแสดงเรื่องราวของรามเกียรติ์ลดลงภาพตัวหนังตะลุงก็มีการเปลี่ยนแปลงด้วยโดยเปลี่ยนเป็น เจ้าเมือง (ราชา) นางเมือง (ราชินี) สวมมงกุฎไม่เหยียบนาค ส่วนพระเอก นางเอก ไว้ลูกเพิ่มขึ้น เป็นต้น

ช่างบางคนยังเก็บแบบวาดของรุ่นบรรพบุรุษนำมาเป็นแบบในการสร้างตัวหนังตะลุงในปัจจุบันโดยถ่ายแบบบนกระดาษและนำมาวางทับกับตัวหนัง หรือวางตัวหนังทับลงไปบนแผ่นหนังใหม่ที่จะแกะ เพื่อเก็บรักษาคุณค่าความงามจากรุ่นสู่รุ่น จะเห็นว่าการขึ้นรูปหนังตะลุง ถือเป็นอีกหัวใจสำคัญหนึ่งที่สะท้อนทักษะฝีมือ เนื่องจากฝีมือการร่างรูปตัวละคร ที่ให้เกิดความอ่อนช้อย งดงาม เป็นเครื่องบ่งชี้ความงามของหนังตัวนั้นได้ทันที ในอดีตช่างจะวาดด้วยเหล็กจารบนแผ่นหนังโดยไม่ต้องร่างแบบก่อน

เอกลักษณ์ของตัวหนังตะลุงที่เป็นจุดเด่นชัดเจน คือ รูปร่างของตัวหนังเมื่อดูระยะใกล้จะไม่สมส่วน ช่วงล่างตั้งแต่เอวลงไปจะสั้น ไม่เหมือนงานจิตรกรรม เหตุเป็นเพราะภูมิปัญญาของคนในอดีตเล็งเห็นแล้วว่าตัวหนังเวลาแสดงทาบบนจอผ้า

แค่ช่วงตัวบน ส่วนท่อนล่างนั้นจะห่างจากจอประมาณ 75 องศา ทำให้ระยะเงาที่ทอดยาวนั้นสะท้อนให้เห็นภาพช่วงขาที่สั้นให้ยืดออกโดยปริยาย หากทำให้ขาสมส่วน เมื่อขีดแสงไฟบนจอผ้าจะทำให้ตัวหนังมีช่วงขาที่ยาวผิดปกติ และนี่เองคือรายละเอียดของช่างในอดีตคำนึงถึงและใส่ใจในรายละเอียดจนออกมาได้เป็นความงามผ่านแสงไฟมาโดยตลอด เช่นเดียวกับมือ มือของตัวพระ ตัวนาง และตัวตลก ก็จะมีควมยาวไม่เท่ากัน เนื่องจากช่างแกะหนัง เข้าใจในวิธีการขีดของผู้แสดงว่า ตัวพระตัวนางมักจะขีดอยู่ตรงกลางจอ ขีดแสงไฟมากกว่า มือตัวพระนางนั้นจึงทำแค่ออกถึงหัวเข่า แต่หากเป็นมือตัวตลก ที่เวลาขีดจะออกมาบริเวณขอบจอ ซ้ายขวา จึงทำมือให้ยาวลงมาถึงหน้าแข้งเพื่อเวลาฉายผ่านแสงไฟ มือจะมาอยู่ในระดับที่พอดีสวยงาม หากทำสัดส่วนเหมือนจริงเมื่อขึ้นขีดเงาที่เห็นจะขึ้นมาอยู่บริเวณชายโครงแทน แลดูประหลาดไม่งดงาม แต่ในสมัยปัจจุบันการขีดหนังตะลุงได้รับความนิยมน้อยลงทำให้การสร้างตัวหนังตะลุงทำขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการเป็นของที่ระลึก หรือของประดับตกแต่งอาคาร สถานที่เสียเป็นส่วนใหญ่การสร้างตัวหนังที่ดูระยะใกล้นี้จึงต้องสร้างตัวหนังให้มีรายละเอียดที่เล็กลง สัดส่วนเหมือนจริงที่สุด เพื่อสุนทรีย์แห่งการชื่นชมคุณค่างานหนังตะลุง

การสร้างตัวหนังสือมีทักษะเฉพาะตัวที่เลียนแบบกันได้ยากคือ การแกะและตอกหนังสือ ในหนังสือหนึ่งแผ่นจะมีความหนา ความบางไม่เท่ากัน นายช่างจะเลือกส่วนที่บางสำหรับแกะ ส่วนบนของตัวหนังสือและเลือกหนังสือส่วนหนาสำหรับแกะ ส่วนล่างของหนังสือช่างใช้เทคนิคการแกะด้วยมีดแกะกับ ลวดลายที่มีลักษณะช่องขนาดใหญ่ โครงสร้างหลัก หรือ ลายหลัก ซึ่งนายช่างโบราณ จะทำใบมีดจาก “แกะเก็บข้าว”(คนปักขี้ไต้ ใช้แทนเคียวเกี่ยวข้าว) โดยใช้คมของแกะมาตะไบแล้วนำไปใส่ด้ามให้เหมาะมือกับช่างแกะหนังสือ โดยแกะส่วนด้านในก่อน โดยแกะบนเขียนไม้หุ่น ไม้กฤษณา และไม้ทั้ง ใช้มีดปลายแหลม ในการแกะส่วนใบหน้าเพราะหนังสือจะบาง และใช้มีดปลายทุ้ แกะส่วนที่หนังสือหนา

การตอกหนังสือนั้น จะใช้สำหรับเดินเส้นแบ่งส่วนเสื้อผ้า อารมณ์ แบ่งส่วนต่าง ๆ เช่น ส่วนเสื้อ กางเกง สร้อย กำไล เท้า ผ้าขาวม้า เพื่อเพิ่มความคงทนให้แผ่นหนังสือไม่ขาดเนื่องจากมี พื้นที่ยาก เวลาพับหรือม้วนจะไม่ขาดง่ายของตัวละคร และ เพื่อสร้างความละเอียดของลวดลายเพื่อให้เกิดความงามยาม แสงไฟส่องผ่าน เส้นตอกหนังสือหลัก ได้แก่ เส้นไขปลา ที่จะต้อง ตอกให้ละเอียดต่อเนื่องกันไปและต้องตอกให้ขาดในครั้งเดียว เพื่อให้ได้ลายที่คมชัด ในอดีตยังไม่มีตุ้ตูดู หรือเครื่องมือตอก หนังสือ ช่างจะใช้เหล็กมาตีให้แบนแล้วม้วนเป็นรูปกลม ตอกลง บนเขียนไม้หยาบ ส่วนบนจะใช้มีดตอกขนาดเล็ก เช่น ส่วนใบหน้า จนมาถึงสะเอว และใช้มีดใหญ่สำหรับส่วนล่างเนื่องจากเวลา เชิดส่วนล่างจะอยู่ห่างจากจอ ต้องใช้ช่องไฟขนาดใหญ่ขึ้น

การลงสีตัวหนังสือตะลุง ภูมิปัญญาในอดีต ใช้ก้านจาก หรือหวาย ทบปลายให้แบนนำมาแทนพู่กัน เนื่องจากหวายหรือไผ่ จะสามารถขยี้ให้สีถึงเพื่อให้สีซึมเข้าหนังสือ สำหรับสีนั้นในอดีต ใช้เพียงไม่กี่สี คือ สีดำ จากเขม่าดินหม้อหรือยางรัก สีเขียวตังแซ จากสนิมเหล็ก และสีแดงจากชาต แต่ปัจจุบันนิยมหันมาใช้สี โปสเตอร์ หรือสีผสมอาหารกันส่วนใหญ่เนื่องจากให้เฉดสีที่ หลากหลาย และเคลือบแล็คเกอร์ เพื่อให้คงทนเก็บรูปหนังสือได้นานขึ้น

แม้กระทั่งการทำไม้ตัก ช่างจะใช้ไม้ไผ่ที่ไม่อ่อนไม่แก่ จนเกินไป ถ้าอ่อนเกินไปเมื่อเวลาเชิดจะไม่ตั้งตัวกลับ และมอด ขอบไม้ไผ่อ่อน แต่ช่างในอดีตจะมีภูมิปัญญาในการกันมอด โดยจะแช่น้ำโคลนก่อน 15 คืน น้ำในเนื้อไม้จะออก น้ำโคลน จะเข้าไปแทนที่ เกิดกลิ่นเหม็นเพื่อให้มอดไม่กิน การเหลาไม้ ตักตัวพระก็จะต้องเหลาให้ปลายเรียว เวลาทาบกับจอตัวหนังสือ จะยึดหยุ่นเชิดได้ดี ส่วนไม้ตักรูปกากหรือรูปตัวตลก จะทำ ส่วนบนของไม้ตักให้ทุ้ เพื่อเวลาชักปากจะได้ไม่ลู่ตาม ส่วน ปลายไม้ตักนั้นจะต้องทำให้ทุ้แบนคม เพื่อเวลาปักบนหยวก กล้วยจะปักได้แน่น ดึงง่าย คล่องตัว ถ้ากลมจะดึงออกมาเชิด ยากไม่สะดวกต่อการเชิดแสดง

ไม้เชิดมือ ต้องเหลาให้กลม ความยาวต้องเสมอกับไม้ ตักช่วงล่าง เพื่อความสะดวกในการเชิดไม่ต้องเอื้อม สำหรับการเลือกเนื้อไม้ไม่ต้องให้ความแข็งแรงพอดีกับน้ำหนักตัวหนังสือ โดยดูให้เหมาะกับรูปหนังสือ นั้น ๆ ว่าจะเชิดมากหรือเชิดน้อย

สำหรับคันยัก ที่ใช้สำหรับชักปาก ช่างในอดีตจะใช้ไม้ไผ่ เหลานำมาตัดด้วยการลนไฟคล้ายคันเบ็ด วางในตำแหน่งที่อยู่ ระดับเปลือกตาบนพอดี เพื่อเวลาชด์ ปากอ้า ตาจะกะพริบได้ ปัจจุบันช่างบางรายยังใช้ไม้ไผ่อยู่ บางรายใช้พลาสติกมาเหลา กลม ใช้หนังสือช่วยซึ่งทำให้เมื่อเวลาผ่านไปหนังสือจะเปื่อย ขาดง่ายถ้าเทียบกับอดีต จะใช้เศษหนังสือในการมัด

ความเป็นมาของหนังตะลุง

หนังตะลุง แต่เดิมคนในท้องถิ่นภาคใต้เรียกหนังตะลุงสั้นๆ ว่า “หนัง” ดังคำกล่าวที่ได้ยินกันว่า “ไปแลหนังโนรา” จึงสันนิษฐานว่า คำว่า “หนังตะลุง” คงจะเริ่มใช้เมื่อมีการนำหนังจากภาคใต้ไปแสดงให้เป็นที่รู้จักในภาคกลาง จึงได้เกิดคำว่า “หนังตะลุง” ขึ้น เพื่อไม่ให้ซ้ำกับหนังใหญ่ ซึ่งแต่เดิม เรียกว่า “หนัง” เช่นเดียวกัน หนังจากภาคใต้เข้าไปเล่น ในกรุงเทพฯ ครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว โดยพระยาพัทลุง (เผือก) นำไปเล่นแถวนางเลิ้ง หนังที่เข้าไปครั้งนั้นเป็นนายหนังจากจังหวัดพัทลุง คนกรุงเทพฯ จึงเรียก “หนังพัทลุง” ต่อมาเสียงเพี้ยนเป็น “หนังตะลุง”

มีความเชื่อกันว่าการแสดงหนังตะลุงมีกำเนิดในประเทศอินเดีย เป็นการแสดงประเภทหนึ่งในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ก่อนที่จะมีการแพร่กระจายรูปแบบการแสดงนี้มาสู่ดินแดนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีการรับเอาวัฒนธรรมการแสดงหนังตะลุงจากประเทศอินเดียมาอย่างเต็มรูปแบบ

สำหรับศิลปะหนังตะลุงในประเทศไทยนั้น มีการสันนิษฐานว่าหนังตะลุงมีมาแล้วไม่ต่ำกว่า 200 ปี โดยมีตำนานโบราณเล่าขานกันว่า มีนายกองช่าง ชื่อนายหนักทอง นายกองทอง ได้อาศัยพาหนะช้างเข้าไปในดินแดนแถบประเทศอินโดนีเซีย ได้ไปพบชาวมุสลิมกำลังเล่นหนังวายัง (วายังกอลิต) บริเวณกองไฟซึ่งใช้แสงจากกองไฟสะท้อนผ่านตัวหนังทำให้เกิดภาพตัวละครออกมาให้ได้ชม โดยในการแสดงวายังในประเทศอินโดนีเซียนั้นนิยมเล่นเรื่องรามเกียรติ์ (รามายณะ) เป็นเรื่องหลัก หลังจากทีนายหนักทอง นายกองทอง ได้รับชมหนังวายังแล้วจึงได้นำวิธีการแสดงชนิดนี้กลับมาประยุกต์ให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นภาคใต้ของไทยในยุคหนึ่งด้วยการเปลี่ยนภาษาที่ใช้ในการแสดงจากภาษาอินโดนีเซียมาเป็นภาษาไทย รวมถึงการใช้จอผ้าขาวซึ่งแล้วจึงนำรูปไปทาบเพื่อให้เกิดเป็นแสงเงาจากตัวหนังตะลุง แต่ยังคงเอกลักษณ์การใช้ตัวหนังตะลุงที่มีขนาดเล็กเหมือนกันกับการแสดงหนังวายังอยู่ ส่งผลให้ต่อมการแสดงหนังตะลุง ได้เผยแพร่ไปยังท้องถิ่นอื่น ๆ ในภาคใต้ ตั้งแต่จังหวัดชุมพร ไปจนถึงจังหวัดนราธิวาส โดยเฉพาะในจังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุง ถือเป็นจังหวัดที่มีความนิยมเล่นหนังตะลุงเป็นอย่างมาก

หนังตะลุงถือเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นของชาวใต้เป็นศิลปะการแสดงที่สะท้อนชีวิต ในอดีตใช้ในการบอกเล่าเรื่องราว

แจ้งข่าวสารผ่านหน้าจอผ้าขาวมาหลายยุคสมัย จนมาถึงการเล่าเรื่องราวที่ผู้กร้อยเป็นนิยาย ดำเนินเรื่องด้วยบทร้อยกรองที่ซับซ้อนเป็นสำเนียงท้องถิ่น หรือที่เรียกกันว่า “การว่าบท” มีการแสดงทั้งบทพากย์และบทเจรจา ส่วนมากใช้กลอนตลาดเดิมที่เดียวเล่นเรื่องรามเกียรติ์ ครั้นต่อมานายหนังเลือกเนื้อเรื่องจากในวรรณคดีไทยนิทานพื้นบ้าน หรือ ชาดก เช่น เรื่องไกรทอง ไชยเชษฐ ก้าวหน้ามา เป็นต้น หรือแม้กระทั่งเลือกละครยอดฮิตในช่วงเวลานั้น ๆ เพราะสร้างความน่าสนใจให้การแสดง ซึ่งรูปแบบของตัวหนังตะลุง ช่างตอกหนังจึงต้องสามารถออกแบบทรวดทรง เสื้อผ้าอาภรณ์ เครื่องประดับ ที่อยู่บนรูปนั้น ๆ ได้อย่างสวยงามงดงามตามท้องเรื่อง

ความเชื่อและเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง กับวิถีชีวิต

นอกจากจะถือว่าหนังตะลุงเป็นเรื่องบันเทิงใจอย่าง
มหรรศจรรย์ ทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ปะปนอยู่
ด้วยหลายประการ ซึ่งจะประมวลเป็นข้อ ๆ ต่อไปนี้คือ

ความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอ ครูหมอก็คือบูรพาจารย์และ
บรรพบุรุษที่นายหนังแต่ละคนสืบเชื้อสายมา โดยเชื่อว่าครู
เหล่านั้นยังห่วงใยผูกพันกับนายหนัง หากนายหนังบูชาเช่นพลี
ตามโอกาสอันควร ครูหมอก็จะให้คุ้มครอง แต่หากละเลยก็อาจ
ให้โทษได้ หนังตะลุงทุกคนจึงมักตั้ง ตั้งหิ้ง (ชั้นไม้ขนาดเล็ก
แขวนไว้ข้างฝาในที่สูง) ให้เป็นที่สถิตของครู ปักรูปเทียนบูชา
และจะมีพิธีไหว้ครูเป็นระยะ ๆ เช่น 3 ปีต่อครั้ง หรือปีละครั้ง
เป็นต้น ทั้งนี้แล้วแต่จะตกลงบอกกับครูไว้อย่างไร

ความเชื่อเกี่ยวกับรูปหนัง เชื่อว่ารูปทุกตัวที่ผูกไม้ดับ
ผูกมือ เบิกปาก เบิกตา ชูบร่าง แล้วยอมมีอาถรรพณ์ผู้ใดเล่น
ด้วยความไม่เคารพยอมไม่เกิดมงคลแก่ตน อีกประการหนึ่ง
รูปแต่ละประเภทมีศักดิ์ไม่เท่ากัน การจัดเก็บต้องเป็นระเบียบ
เป็นหมวดหมู่ และต้องเอารูปที่มีศักดิ์สูงไว้บนเสมอ

นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับ รูปศักดิ์สิทธิ์ การทำ
รูปชนิดนี้ต้องเลือกหนังสัตว์ที่ตายไม่ปรกติ เช่น ถูกฟ้าผ่าตาย
คลอตุลตาย และหากเลือกชนิดสัตว์ได้เหมาะกับรูปก็ยิ่งจะ
ทำให้มีความขลัง เช่น รูปตลกทำด้วยหนังหมี รูปฤาษีทำด้วย
หนังเสือ เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องการเดินทาง ก่อนออกเดินทาง
ไปแสดงต้องทำพิธี ยกเครื่อง โดยประโคมดนตรีอย่างสั้น ๆ
นายหนังบอกกล่าวขอความสวัสดิจากครูหมอ ขณะเดินทาง
ถ้าผ่านสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือวัดวาอารามเก่า ๆ จะหยุดประโคม
ดนตรีถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ ที่นั้น เมื่อถึงบ้านเจ้าภาพจะว่าคาถา
ทักเจ้าบ้าน (ทักทายเจ้าที่รักษาบ้าน) แล้วประโคมดนตรีสั้น ๆ
เรียกว่า ตั้งเครื่อง (บางคนอาจตั้งเครื่องก่อนทำพิธีเบิกโรงก็ได้)

ความเชื่ออื่น ๆ มักเป็นเรื่องไสยศาสตร์ที่ทำเพื่อ
ป้องกันปัดเป่าเสนียดจัญไร ขอความสวัสดิมีชัย สร้างเมตตาม
หานิยม เช่น ก่อนขึ้นโรงดินเวียนโรงทำพิธีปัดเสนียด ผูกหนวดคราม
(เชือกผูกจอบ) เส้นสุดท้ายพร้อมว่าคาถาผูกใจคน เป็นต้น

ความเชื่อของหนังตะลุงนั้นมีหลากหลาย ในอดีตถือว่าการ
แสดงหนังได้ดีแค่เพียงอย่างเดียวนั้นไม่พอ เชื่อว่าไสยศาสตร์
เป็นสิ่งที่นายหนังต้องเรียนรู้ และต้องรอบรู้เป็นอย่างดีจึงจะ
เอาตัวรอด แต่ในปัจจุบันไม่ได้มีการเคร่งครัดเรื่องนี้เท่าใดนัก
อาจมีการใช้ไม้ชนิดอื่นมาแกะเป็นหัวกริชก็ได้แต่ไม่เป็นที่นิยม

กรรมวิธีการตอกรูปหนังตะลุง

วัสดุ และอุปกรณ์

หนังวัว หนังควาย

กรอบไม้สี่เหลี่ยมสำหรับตากหนัง

แบบลายภาพ

เครื่องมือตอกและสลักลาย ได้แก่ เขียงไม้หยี เขียงไม้

ทั้ง มีดปลายแหลม มีดปลายมน ตัดตุ้ ค้อน เทียนไข

สีผสมอาหาร หรือสีเคมี

น้ำยาล้างหรือน้ำมันเคลือบเงา

ขั้นตอนการวาดลาย

การวาดลายลงหนังนั้นอาจใช้แบบหนังที่ได้มีการวาดหรือ แกะเอาไว้แล้วมาทับลงบนแผ่นหนังที่ต้องการวาด จากนั้นใช้เหล็กจาร (เหล็กเขียน) เพื่อวาดตามรูปต้นแบบ โดยช่างจะต้องมีความเข้าใจในภาพที่จะแกะ รู้จักลักษณะของตัวละครที่ใช้แกะลายเป็นอย่างดี

ขั้นตอนการตอกลาย

การแกะสลักหนังใช้สำหรับลวดลายขนาดใหญ่ซึ่งจะใช้มีดแกะสลัก ที่ทำขึ้นเฉพาะตามความถนัดของช่างแต่ละคน หรือใช้เหล็กขุด แกะสลักตามรอยที่ได้วาดไว้

การตอกจะใช้เหล็กตอกลาย (ตัดตุ้) ตอกลงไปบนหนังที่เตรียมไว้ ตอกเดินลายให้ได้รูปตามที่ต้องการ ซึ่งการตอกลายในอดีตนั้นใช้เหล็กโครมร่นนำมาหมุนให้กลมกับตะปุกก่อนนำมาเผาไฟเพื่อขึ้นรูปเป็นเหล็กตอกลาย ปัจจุบันมีเหล็กตอกลายหลากหลายรูปแบบและหลายขนาด ทั้งรูปสี่เหลี่ยม รูปหัวใจ รูปดอกไม้ จะต้องตอกลายด้วยค้อนบนเขียงไม้หยีนิยมใช้ไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ลูกหยี เนื่องจากเมื่อตอกลงไปแล้วเนื้อไม้จะไม่ยุ่ย ไม่เป็นขุย และ เครื่องมือตอกจะไม่ชำรุดง่าย เขียงสำหรับใช้ตอกนั้นต้องหมั่นดูแลให้มีผิวที่เรียบเพื่อให้เมื่อตอกลายลงไปแล้วลายที่ตอกจะมีความเสมอกัน

เทคนิคสำคัญในขั้นตอนการตอกลาย คือ ใช้เหล็กตอกลายที่มีขนาดรูที่ใหญ่มองดูจากระยะไกลแล้วลวดลายจะมีความชัด เมื่อใช้เหล็กตอกลายลงบนหนัง หากช่างไม่มีความละเอียดถี่ถ้วนที่ตอกจะไม่เสมอกันการตอกลวดลายที่สวยงามนั้นต้องตอกลายให้มีความสม่ำเสมอ โดยอาจมีการตอกขนาดลายที่แตกต่างออกไปบ้าง เช่น ลายดอกไม้จำพวกดอกจิก ลายหัวใจหรือ ลายโพธิ์แดง และ เดินเส้นลายไข่ปลา โดยใช้เหล็กตอกลายที่มีทรงกลมตอกเรียงลายไปในแนวเดียวกันคล้ายกับไข่ปลา

ขั้นตอนการลงสีตัวหนังตะลุง

การลงสีตัวหนังตะลุงต้องคำนึงถึงลักษณะรูปและการใช้งาน โดยรูปหนังสำหรับเชิดมีความมุ่งหมายสำหรับแสดงสีที่ทาลงบนตัวหนังต้องดูสวยอยู่ตลอด เน้นให้ดูเด่นสะดุดตา จึงใช้สีที่ฉูดฉาด หรือ สีที่ตัดกันมาใช้กันและเป็นสีโปรงแสง เนื้อสีไม่จืดจาง

ขั้นตอนการผูกยึดตัวหนังตะลุง

การผูกยึดตัวหนังตะลุงนั้นจะต้องใช้ไม้ไผ่ หรือ ไม้ทั้ง เป็นไม้สำหรับผูกใช้เชิด เรียกว่า “ไม้ซี่ ไม้ตับ” นำมาผ่าเหลาแยกออกจากกันก่อนนำตัวหนังตะลุงเสียบเข้าไปในร่องระหว่างกลางแล้วร้อยด้วยด้าย โดยวัดด้ายให้มีขนาดความยาวเท่ากับตัวหนังตะลุงก่อนตัดด้วยวิธีการลนไฟลงไปทีเดียว หลังจากนั้นจึงเริ่มผูกยึดไม้เชิดกับตัวละคร สำหรับวิธีการผูกนั้นจะมีวิธีการผูกที่ยึดถือกันคือ เริ่มผูกด้วยเลขคี่ก็ต้องลงด้วยเลขคี่ หรือ เปรียบเปรยได้ว่า “ขึ้นด้วยคี่ก็ต้องจบด้วยคี่”

ถาชี

ตัวพระ ตัวนาง

ตัวตลก

รู้จักตัวแสดงของหนังตะลุง

นายหนัง เป็นคำเรียกบุคคลผู้ทำหน้าที่แสดงหนังตะลุง ก่อนสมัยรัชกาลที่ 6 หนึ่งคณะหนึ่ง ๆ จะมีนายหนัง 2 คน ทำหน้าที่พากย์และเชิดรูปพระรูปนางคนหนึ่ง พากย์ เชิดยักษ์ ตัวตลกและเชิดตัวเบ็ดเตล็ดอีกคนหนึ่ง เรียกนายหนังทั้งสองว่า “หัวหยวก ปลายหยวก”

ส่วนของการแสดงหนัง จะต้องเป็นคนเสียงดีและเสียงดัง ทำเสียงได้หลายเสียง เปลี่ยนเสียงตามบทบาทของตัวละครที่ พากย์ได้ฉับพลันและเป็นธรรมชาติ เรียกเป็นภาษาหนังตะลุงว่า “กินรูป” ต้องรอบรู้ในศิลปะและศาสตร์ต่างๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งคดีโลกและคดีธรรม เพื่อแสดงหนังให้ได้ทั้งความบันเทิงและ สาระประโยชน์ มีอรรถรสชวนติดตามต้องมีไหวพริบ ปฏิภาณดี แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างฉับไว ต้องแสดงออกได้อย่างมีอารมณ์ สมบูรณ์พร้อมทุกรส

ตัวละครในหนังตะลุงนั้นมีหลากหลาย ซึ่งจะมีบทบาท แตกต่างกันไป อาทิเช่น

ถาชี เป็นรูปครูที่มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ ออกถาชี หรือชักถาชี ถือเป็นศิลปะการเชิดขั้นสุดยอด หนึ่งคณะใดจะ เชิดรูปอื่น ๆ ได้ดีหรือไม่เพียงใด ดูที่การเชิดรูปถาชีนี้เอง

ตัวพระ เป็นตัวละครที่มีคุณธรรม มีอำนาจวิเศษเหนือ มนุษย์ธรรมดา มีของวิเศษ เป็นอาวุธประจำกายซึ่งอาจได้รับ จากถาชีหรือเทวดา

ตัวนาง จะมีรูปร่างที่งดงาม จิตใจดีแทบทุกเรื่อง มีความ ซื่อสัตย์รักเดียวใจเดียว และมีความจงรักภักดีต่อสามี

ตัวตลก เหมือนตัวแทนของชาวบ้านซึ่งจำลองรูปร่าง ลักษณะ กิริยาท่าทางและนิสัยมาจากคนจริงในสังคมภาคใต้ หนังตะลุงแต่ละตัวมีรูปร่างและนิสัยแตกต่างกัน ลักษณะ เฉพาะของตัวตลก แขนทั้ง 2 ข้างสามารถเคลื่อนไหวได้ โดย แบ่งตัดแขนแต่ละข้างเป็น 3 ตอน จะใช้ไม้กลมเล็กผูกโยงร้อย ไว้กับสันหลังมือสำหรับเชิดให้มือเคลื่อนไหวได้ทุก

คุณค่าของหนังตะลุงที่อยู่คู่กับคนไทย

หนังตะลุงเป็นมหรสพที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมาเป็นระยะเวลาช้านาน โดยเฉพาะในยุคสมัยก่อนที่จะมีไฟฟ้าใช้กันทั่วถึงทุกหมู่บ้านอย่างไรในปัจจุบัน หนังตะลุงแสดงได้ทั้งในงานบุญและงานศพ ดังนั้นงานวัด งานศพ หรืองานเฉลิมฉลองที่สำคัญ นอกจากความบันเทิงและเพลิดเพลินจากการได้ชมแล้ว หนังตะลุงยังสร้างคุณค่าให้กับสังคมไทยได้หลายด้านด้วยเช่นกัน

การตอกหนังตะลุงเป็นศิลปะที่เก่าแก่ที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาหลายรุ่น ปัจจุบันศิลปะการตอกหนังตะลุงนี้เริ่มจางหายไปพร้อม ๆ กับ ภาวการณ์ิยมในการชมการแสดงหนังตะลุงที่มีการแสดงตามยุคสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ เยาวชนและคนในยุคปัจจุบันเห็นคุณค่าน้อยลง ในกลุ่มของผู้ที่ทำงานเริ่มหาวิธีการสร้างคุณค่าให้เกิดการสืบสานงานศิลปกรรมด้านนี้ให้คงอยู่ จึงได้มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้แก่ผลิตภัณฑ์โดยปรับรูปแบบให้มีประโยชน์ใช้สอยสามารถประดับตกแต่งตามสถานที่ต่าง ๆ นอกเหนือจากการนำมาใช้แสดงเพียงประการเดียว ผลงานการแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับ และมีการรวมตัวของสมาชิกจัดเป็นกลุ่มอาสาสมัครผลิตผลิตภัณฑ์การตอกหนังตะลุงทำให้สามารถสืบทอดภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าไว้ได้

แหล่งที่มาข้อมูล และเอกสารที่ใช้ในการอ้างอิงการจัดทำข้อมูล
ข้อมูลจาก ครูสวน หนุดหละ ,ครูกิจ คชรัตน์